

УДК 911.3

Стафійчук Валентин Іванович,
кандидат географічних наук, доцент

Данильченко Петро Михайлович

Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, м. Київ, Україна
e-mail: valikosta@ukr.net

Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, м. Київ, Україна
e-mail: danilchenko1994@bk.ru

***ПЕРЕДУМОВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТА
ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ***

Метою дослідження є розгляд Житомирщини як регіону, що має значні перспективи для розвитку сільського зеленого туризму.

Методика. Базується на аналізі та узагальненні наявних джерел, наукових досліджень та статистичної інформації про стан сільського та зеленого туризму в регіоні.

Результати. Житомирщина володіє багатую історико-культурною спадщиною, різноплановими природними ресурсами, місцевим колоритом і є одним із лідерів за чисельністю сіл в Україні, що є головними передумовами розвитку сільського та зеленого туризму. Відсутність державної політики, незадовільний стан інфраструктури, недостатність інформації та інші чинники гальмують його розвиток в регіоні.

Наукова новизна визначається високим ступенем узагальнення інформації про сучасний стан сільського та зеленого туризму в регіоні.

Практична значимість полягає у можливості використання в узагальненій формі при викладанні окремих курсів туристичного спрямування та окресленні шляхів подолання існуючих проблем.

Ключові слова: сільський туризм, зелений туризм, Житомирська область, фактори розвитку.

УДК 911.3

Стафійчук Валентин Іванович,
кандидат географічних наук, доцент

Київський національний університет
імени Тараса Шевченка, г. Київ, Україна
e-mail: valikosta@ukr.net

Данильченко Петро Михайлович

Київський національний університет
імени Тараса Шевченка, г. Київ, Україна
e-mail: danilchenko1994@bk.ru

ПРЕДПОСЫЛКИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОГО И ЗЕЛЕННОГО ТУРИЗМА В ЖИТОМИРСКОЙ ОБЛАСТИ

Целью исследования является рассмотрение Житомирщины как региона, который имеет значительные перспективы для развития сельского и зеленого туризма.

Методика. Базируется на анализе и обобщении имеющихся источников, научных исследований и статистической информации о состоянии сельского и зеленого туризма в регионе.

Результаты. Житомирщина обладает богатым историко-культурным наследием, разноплановыми природными ресурсами, местным колоритом и является одним из лидеров по численности сел в Украине, которые являются главными предпосылками развития сельского и зеленого туризма. Отсутствие государственной политики, неудовлетворительное состояние инфраструктуры, недостаточность информации и другие факторы тормозят его развитие в регионе.

Научная новизна определяется высокой степенью обобщения информации о современном состоянии сельского и зеленого туризма в регионе.

Практическая значимость заключается в возможности использования в обобщенной форме при преподавании отдельных курсов туристического направления и определение путей преодоления существующих проблем.

Ключевые слова: сельский туризм, зеленый туризм, Житомирская область, факторы развития.

UDC 911.3

Stafiichuk Valentin Ivanovych
Candidate of Geographical Sciences,
Associate Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine
e-mail: valikosta@ukr.net

Danilchenko Petro Mykhaylovych

Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine
e-mail: danilchenko1994@bk.ru

PREREQUISITES AND PERSPECTIVES OF DEVELOPMENT OF RURAL AND GREEN TOURISM IN ZHYTOMIR REGION

The aim of the research is to examine Zhytomyr region as the region that has great prospects for the development of green and rural tourism.

Methods. Based on the analysis and synthesis of available sources, research and statistical information on the state of green tourism in the region.

Results. Zhytomyr region has a rich historical and cultural heritage, diverse natural resources, local coloring and is one of the leaders in number of villages in Ukraine, which are the main prerequisites for the development of green and rural tourism. The lack of public policies, the poor state of infrastructure, lack of information and other factors inhibit its development in the region.

Scientific novelty is determined by a high degree of generalization of information about the current state of green tourism in the region.

The practical significance lies in the ability of using in generalized form when teaching certain tourist oriented courses and outlining ways to overcome existing problems.

Key words: rural tourism, green tourism, Zhytomyr region, factors of development

Постановка проблеми. Протягом останніх років в Україні активно розвивається сільський та зелений туризм, який є рятівним видом бізнесу для українського села. Житомирщина, володіючи унікальними природними, історико-культурними ресурсами, добре збереженими традиціями, маючи вигідне географічне розташування, не достатньо раціонально використовує свій потенціал. Область має значні перспективи для розвитку даного виду туризму, тому дослідження теми є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кількість праць, які стосуються аналізу розвитку сільського зеленого туризму в Україні активно зростає протягом останнього десятиліття. Дану тему досліджують Биркович В.І. [1], Дунаєвська О.Ф., Козловський О.Ю. [2] та інші науковці. Переважна більшість наукових праць стосується проблем та перспектив розвитку сільського туризму в українському селі. Проаналізувати забезпеченість Житомирщини туристсько-рекреаційними ресурсами допоміг науковий доробок Панкової Є. В. [5] та Конашевич О. [3]. Важливим джерелом інформації, яка стосується обраної теми є офіційний сайт Спільки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

Метою дослідження є розгляд Житомирщини як регіону, що має значні перспективи для розвитку сільського зеленого туризму.

Постановка завдання. Для досягнення мети необхідно проаналізувати наявні туристсько-рекреаційні ресурси Житомирської області; означити передумови, які сприяють розвитку саме цього виду туризму в регіоні; визначити фактори, котрі гальмують розвиток сільського та зеленого туризму на Житомирщині.

Вклад основного матеріалу. У світовій туристичній економіці, сільський туризм визначається як туризм, що підтримує розвиток аграрних регіонів, збереження культурної спадщини й екології села, відродження

місцевих традицій і продуктів. Такий вид туризму характеризується регіональною ідентифікацією й задовольняє потреби туристів у розміщенні, харчуванні, дозвіллевій діяльності й інших послугах, які сприяють стійкому розвитку соціальної сфери села й відповідають вимогам сучасного суспільства до рекреаційної сфери з позиції соціального єднання міста й села [9].

Відповідно до словника С. Медлика, «сільський зелений туризм (rural tourism) – це вид туризму, зосереджений у сільських місцях, що передбачає розвиток туристичних шляхів, місць для відпочинку, сільськогосподарських і народних музеїв, а також центрів по обслуговуванню туристів із провідниками й екскурсоводами» [10, с. 43].

Потрібно підкреслити, що сільський туризм може бути чистого й змішаного типів. Сільський туризм чистого типу містить у собі надання туристичних послуг на базі приватного міні-готелю (садиби). У цьому випадку ця діяльність є основним джерелом доходу хазяїв цієї садиби. Сільський туризм змішаного типу - це надання послуг відпочинку разом з веденням особистого селянського (фермерського) господарства.

Поняття «сільський туризм» часто ототожнюють із поняттями агротуризм й екологічний туризм. Однак сільський туризм – поняття значно ширше (містить у собі ці два поняття) [9].

Пріоритетність розвитку даного виду туризму в Україні зумовлюється нагальною необхідністю невідкладного розв'язання соціально-економічних проблем сучасного села. За роки незалежності України в сільській місцевості спостерігається зменшення населення, зростання безробіття, масова заробітчанська міграція [1].

Розвиток зеленого туризму в нашій країні відбувається ще досить спонтанно. Найактивнішими регіонами, що розвивають зелений туризм на своїй території, вважаються Закарпатська, Івано-Франківська, Вінницька, Київська, Львівська, Полтавська області і АР Крим. На Житомирщині розвиток даного виду туризму має повільні темпи. Тому влада області надає особливого значення розвитку туристичної галузі і, особливо, на селі [3].

На основі поглядів Бирковича В.І. та Конашевич О. Житомирська область має значні перспективи для розвитку даного виду туризму:

- зростаючий попит мешканців українських міст та іноземців на відпочинок у сільській місцевості;
- унікальна історико-етнографічна спадщина;
- багаті рекреаційні ресурси;
- екологічна чистота сільської місцевості;
- відносно вільний сільський житловий фонд для прийому туристів,
- наявність вільних трудових ресурсів для обслуговування туристів в Житомирській області;
- традиційна гостинність господарів та доступна ціна за відпочинок [1];

- порівняно недорогі послуги розміщення та харчування, які надають господарі садиб;
- безпосередня близькість Житомирщини до столиці, що є передумовою залучення великої кількості потенційних туристів;
- можливість надання широкого комплексу додаткових послуг з екскурсій, риболовлі, збирання ягід і грибів, катання на конях, прогулянок на лоні природи тощо [1, 5].

Важливою передумовою розвитку зеленого та сільського туризму на Житомирщині є унікальні природно-рекреаційні ресурси та відносно задовільна екологічна ситуація. За своєю площею (29,9 тис. кв. км - 4,9% території країни) вона є однією з найбільших областей України. За кількістю сіл область посідає 3-є місце в державі, поступаючись лише Львівській та Полтавській областям (на 01.12.2013 року на Житомирщині було 1593 села), а за кількістю селищ – 6-е місце в Україні (43 селища міського типу) [6]. На території області виділяються дві природні зони: Полісся (перше місце в Україні за обсягом лісових ресурсів) і лісостеп. Річки, яких налічується 221, належать до басейну Дніпра. Найбільші з них – Тетерів, Случ, Ірша, Ірпінь, Здвиж. Кількість природно-заповідних територій і об'єктів області – 102, в тому числі 5 парків (пам'яток садово-паркового мистецтва), ботанічний сад Житомирського сільськогосподарського інституту, Поліський природний заповідник скеля «Кам'яний гриб» (валун льодовикового походження, що зберігся на південній межі поширення льодовиків під час максимального зледеніння), мальовничі колоритні села Олевщини, Овруччини, Коростишівщини, Бердичівщини тощо.

Сприятливий клімат, значні лісові масиви, чисельні водні об'єкти, джерела мінеральних вод (радонові – в районі Житомира і с. Денишів), запаси лікувальних грязей (поблизу сіл Зарічани і Вілька) – все це створює умови для розвитку різнопланових видів туризму, зокрема, і сільського та зеленого.

Цікавим для туристів, які відпочивають на селі може стати знайомство з багатою історико-культурною спадщиною краю. На особливу увагу заслуговують такі міста як Новоград-Волинський, Бердичів, Коростень, Овруч, Малин, Баранівка та ін. З цим регіоном України пов'язані імена багатьох відомих особистостей: Л.Українки, С.Корольова, В.Короленка, О.Ольжича-Кандиби, Оноре де Бальзака [5, С. 120-122].

Житомирщина славиться яскравими фестивалями, серед яких слід виділити «Купальські роси», «Поліське весілля», «Мистецький червень» та ін. На цих заходах можна ознайомитися з місцевим колоритом, традиціями, обрядами, творчими досягненнями народних умільців. Для Житомирщини характерні особливі види народних промислів, серед яких древлянська вишивка, в'язання, різьба по дереву, ковальство, плетіння

побутових речей. Культурна складова є невід'ємною частиною якісного туристичного продукту, пов'язаного з відпочинком на селі [2].

Проте, зелений та сільський туризм на Житомирщині розвивається повільними темпами. Наприклад, згідно з даними Спілки сприяння розвитку сільського туризму в Україні, на території області нараховується лише 5 садиб, які входять до мережі «Українські гостинні садиби». Для порівняння, в Закарпатській області їх кількість складає 34, в Івано-Франківській – 12, в Київській – 12 [7].

Про підвищення уваги в останні роки з боку місцевої влади щодо розвитку сільського зеленого туризму свідчить створення та видавництво декількох каталогів садиб сільського туризму Житомирщини та практичного порадник з екобудівництва. Каталог садиб зеленого туризму не лише містить інформацію для тих, хто прагне відпочинку на селі, а й свідчить про новий крок у розвитку цього виду підприємницької діяльності в області [4].

Яскравим прикладом розвитку сільського та зеленого туризму на Житомирщині є функціонування колоритних садиб, які відомі далеко за межами області. Наприклад, у с. Городському є добре відома за межами області садиба – культурно-мистецький центр «Поліська хата». Це відреставрована хатина XIX ст., інтер'єр якої відновлено максимально до відповідного періоду її побудови. Зібрані предмети старовини (рушники, скатертини, посуд, меблі) створюють атмосферу музею української хати. Саме тут часто організовуються ярмарки, театралізовані народні свята, вечорниці, фестивалі, тематичні конференції, виставки майстрів народної творчості, художні вистави, пленери, презентації, семінари. «Поліська хата» є одним із кращих центрів сільського етнотуризму на Житомирщині [8].

Варто відзначити, що сьогодні, розвиток сільського зеленого туризму в Україні в цілому та в Житомирській області зокрема обмежують і гальмують такі фактори:

- політико-економічна нестабільність у державі;
- відсутність належного правового забезпечення розвитку сільського зеленого туризму;
- відсутність механізму раціонального та екологічно збалансованого використання природного та історико-культурного потенціалу для потреб туризму;
- низький рівень інфраструктури та комунікацій;
- недостатній рівень кадрового та інформаційного забезпечення.

Ці негативні фактори можна подолати за рахунок проведення виваженої політики державного регулювання розвитку сільського зеленого туризму, зокрема і на регіональному рівні, з використанням наявних важелів прямого і непрямого впливу [7].

На жаль, на території України не існує чіткої нормативно-правової бази і концепцій розвитку такого туризму в регіонах. Звітність об'єктів,

зайнятих у зеленому туризмі зводиться до спискового обліку садиб. Статистичних даних по зеленому туризму не можна знайти в жодних довідниках, і така інформація втрачається, як втрачається інформація про прибутки таких суб'єктів.

Основними проблемами забезпечення відповідних умов для розвитку сільського зеленого туризму є: низький рівень якості та комфорту, які необхідні для задоволення потреб як вітчизняних, так і іноземних туристів; погане сполучення (дороги в сільській місцевості знаходяться у надзвичайно занедбаному стані); низький рівень надання послуг; нестача цілісних туристичних пропозицій, що містять продукти, орієнтовані на новий тип туриста; низький рівень маркетингу, недостатнє методичне забезпечення та відсутність цілеспрямованої діяльності; існує сильна конкуренція з боку сусідніх країн, які пропонують кращу інфраструктуру та сполучення, менш суворі візові вимоги та більш прогресивну систему оподаткування, яка сприяє розвитку даного туризму. Всі перелічені недоліки стосуються, практично, всіх регіонів України. Не винятком є і Житомирщина.

Власники осель сільського зеленого туризму повинні оберігати свій туристичний продукт через збереження невідновлюваних природних ресурсів. Вони повинні посилити свою діяльність, орієнтуючись на клієнтів, зацікавлених у екологічному та соціальному туризмі. Важливим є співпраця з галузевими структурами для забезпечення обізнаності з реаліями сучасності та створення середовища з більш високим рівнем стандартів, а також використання зв'язків з місцевим населенням для кращого інформаційного забезпечення. Серед потенційних можливостей можна назвати народні промисли, традиційні страви, розваги, тури у супроводі гіда, сільські тури, надання інформації про місцевість та інші види туристичного продукту, які пов'язані з традиційним місцевим укладом.

Висновки. Сільський зелений туризм є одним із пріоритетних видів туризму для України. Для розвитку сільського туризму на Житомирщині існує ряд передумов: багата історико-культурна спадщина, різнопланові природні ресурси, яскравий національний та місцевий колорит, розвинені народні промисли, гостинність населення, наявність значної кількості сіл, близькість до столиці, фінансова доступність відпочинку. Проте, активність розвитку даного виду туризму в області залишає бажати кращого. Гальмують цей процес неврегульованість державної політики щодо розвитку сільського зеленого туризму, недостатня поінформованість населення про можливості Житомирщини в цій сфері, відсутність продуманої маркетингової політики щодо просування зеленого та сільського туризму в області. Залучення сільського населення Житомирщини до розвитку сільського зеленого туризму може стати рушійною силою, яка сприятиме економічному піднесенню в сільській місцевості, створить робочі місця та вдосконалив місцеву інфраструктуру.

Список використаних джерел:

1. Биркович В. І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України. // Стратегічні пріоритети. Науково-аналітичний щоквартальний збірник, 2008. - №1 (6). - С.138-143.
2. Дунаєвська О.Ф., Козловський О.Ю., Коткова Т.М. Житомирська область: пропозиції нових напрямів туризму в контексті проведення «Євро-2012» // Економіка. Управління. Інновації. - 2011. - №2 (6).
3. Конашевич. О. Перспективи сільського та зеленого туризму на Житомирщині // Газета «Меркурій», №46, листопад 2012р від 03.12.2012
4. Лук'яненко В. Видані «Каталог садиб сільського туризму Житомирщини» та «Практичний порадник з екобудівництва». Житомирська ОДТРК [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.tvradiozt.com.ua/projeck/vechzustrichi/11-latest-news/3109-vidani-katalog-sadib-silskogo-turizmu-zhitomirshchini-ta-praktichnij-poradnik-z-ekobudivnitstva.html>
5. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство: Навчальний посібник. - К.: Альтерпрес, 2003. – 352с.
6. Регіони України та їх склад [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Регіони_України_та_їх_склад
7. Спілки сприяння розвитку сільського туризму в Україні [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.greentour.com.ua/>
8. У Житомирській області показали можливості розвитку сільського туризму [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.zhitomir.info/news_135918.html
9. Чернява Г.Л. Теоретичні підходи до визначення поняття, сутності альтернатив розвитку сільського зеленого туризму // Культура народів Причорномор'я. - 2012. - №227. - С.85-88.
10. Dictionary of Travel. Tourism and Hospitality / Ed.S. Medlik. – Butterworth-Heinemann Etd., 1993. – P.43.

Список использованных источников:

1. Беркович В. И. Сельский зеленый туризм - приоритет развития туристической отрасли Украины. // Стратегические приоритеты. Научно-аналитический ежеквартальный сборник, 2008. - №1 (6). - С.138-143.
2. Дунаевская А.Ф., Козловский О.Ю., Коткова Т.М. Житомирская область: предложения новых направлений туризма в контексте проведения «Евро-2012» // Экономика. Управление. Инновации. - 2011. - №2 (6).
3. Конашевич. А. Перспективы сельского и зеленого туризма в Житомирской области // Газета «Меркурий», №46, ноябрь 2012г от 03.12.2012
4. Лукьяненко В. Выданные «Каталог усадеб сельского туризма Житомирщины» и «Практическое руководство по экостроительству». Житомирская ОДТРК [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://www.tvradiozt.com.ua/projeck/vechzustrichi/11-latest-news/3109-vidani-katalog-sadib-silskogo-turizmu-zhitomirshchini-ta-praktichnij-poradnik-z-ekobudivnitstva.html>
5. Панкова Е.В. Туристическое краеведение: Учебное пособие. - М. : Альтерпрес, 2003. - 352с.
6. Регионы Украины и их состав [Электронный ресурс] / Режим доступа: https://uk.wikipedia.org/wiki/Регіони_України_та_їх_склад
7. Союзы содействия развитию сельского туризма в Украине [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://www.greentour.com.ua/>
8. В Житомирской области показали возможности развития сельского туризма [Электронный ресурс] / Режим доступа: http://www.zhitomir.info/news_135918.html
9. Чернява Г.Л. Теоретические подходы к определению понятия, сущности альтернатив развития сельского зеленого туризма // Культура народів Причорномор'я. - 2012. - №227. - С.85-88.
10. Словарь путешествий. Туризм и гостиничный бизнес / Ed.S. Medlik. -. Баттерворт Хейнеманн-Etd, 1993. - С.43.

References:

1. Byrkovych V. I. Green tourism - a priority development of the tourism industry in Ukraine. // Strategic Priorities. Scientific analytical quarterly compilation, 2008. - №1 (6). - 138-143 p.
2. Dunayevs'ka O.F., Kozlovs'kyu O.Yu., Kotkova T.M. Zhytomyr region: offers of new directions of tourism in the context of the "Euro-2012" // Economy. Office. Innovation. - 2011. - №2 (6).
3. Konashevych. O. Prospects of green tourism in Zhytomyr region // Newspaper "Mercury", №46, November 2012 from 12.03.2012
4. Luk'yanenko V. Issued "Catalog of homesteads of rural tourism Zhytomyr" and "Practical guidebook on eco-construction." Zhytomyr RSTBC [electronic resource] /

- Access:<http://www.tvradiozt.com.ua/projeck/vechzustrichi/11-latest-news/3109-vidani-katalog-sadib-silskogo-turizmu-zhitomirshchini-ta-praktichnij-poradnik-z-ekobudivnitstva.html>
- 5.Pankova Ye.V. Tourism Regional Geography: Textbook. - К .: Alterpres, 2003. - 352p.
- 6.Regions of Ukraine and their composition [electronic resource] / Access: https://uk.wikipedia.org/wiki/Регіони_України_та_їх_склад
- 7.Unions of promoting of rural tourism in Ukraine [electronic resource] / Access: <http://www.greentour.com.ua/>
- 8.In the Zhytomyr region showed the possibilities of rural tourism [electronic resource] / Access: http://www.zhitomir.info/news_135918.html
- 9.Chernyava H.L. Theoretical approaches to the definition, the essence alternatives Rural Tourism // Culture of Black Sea. - 2012. - №227. - 85-88 p.
10. Dictionary of Travel. Tourism and Hospitality / Ed.S. Medlik. – Butterworth-Heinemann Etd., 1993. – P.43.